

JEL Classification: G32; L21; M21

Олександренко Ірина, к.е.н., доцент
 Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0001-6613-8107>
irina_oleks@ukr.net

Iryna Oleksandrenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
 Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0001-6613-8107>
irina_oleks@ukr.net

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті відображено ключові аспекти управління активами виробничих підприємств, зважаючи на особливості сучасного економічного середовища. Метою даного дослідження є вивчення теоретичних аспектів управління активами виробничих підприємств, з метою виділення ключових завдань, напрямів та етапів його практичної реалізації. В результаті опрацювання літературних джерел, визначено, що активи виробничого підприємства - це сукупність усього майна, що перебуває у фінансовій, матеріальній чи нематеріальній формах на балансі підприємства і використовується ним для отримання прибутку в поточному чи майбутньому періодах. Систематизовано та виокремлено позитивні і негативні характеристики активів в розрізі оборотних та необоротних активів, що дозволяє гнучко розробляти управлінські рішення, зменшуючи при цьому ризики в діяльності підприємства, зумовлені їх використанням. У статті відображено головні завдання управління активами виробничих підприємств, досягнення яких дозволить забезпечити успіх управлінської діяльності. Відображено принципи управління активами, зважаючи на які виробничі підприємства зможуть швидко пристосовуватись до нових умов зовнішнього економічного середовища. Узагальнюючи теоретичні засади управління активами виробничих підприємств, схематично відображено етапи за якими має відбуватись управлінський процес. Зважаючи на складні умови зовнішнього середовища функціонування виробничих підприємств, виокремлено основні групи факторів впливу на процес формування і використання активів, врахування яких дасть можливість вчасно пропонувати і реалізувати управлінські рішення. Визначено, що ефективне управління активами буде проявлятися у забезпеченні високого рівня їх ліквідності, оборотності та рентабельності, що в сукупності є важливими характеристиками фінансового стану, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності виробничих підприємств. Результати дослідження можуть бути практично використані в діяльності будь-якого виробничого підприємства з метою виявлення ключових напрямів управління активами і досягнення балансу між їх наявними обсягами, потребою та джерелами фінансування.

Ключові слова: активи виробничого підприємства, ліквідність, оборотні активи, необоротні активи, платоспроможність, управління активами.

ASSETS MANAGEMENT OF MANUFACTURING ENTERPRISES

The article reflects the key aspects of asset management of manufacturing enterprises, taking into account the peculiarities of the modern economic environment. The purpose of this research is to study the theoretical aspects of asset management of manufacturing enterprises, with the aim of identifying key tasks, directions and stages of its practical implementation. As a result of processing some literature, it was determined that the assets of a manufacturing enterprise are the totality of all property that is in financial, material or intangible forms on the balance sheet of the enterprise and is used by it to obtain profit in the current or future periods. The positive and negative characteristics of assets in terms of current and non-current assets are systematized and singled out, which allows flexible development of management decisions, while reducing the risks in the company's activities caused by their use. The article reflects the main tasks of asset management of production enterprises, the achievement of which will ensure the success of management activities. Also the principles of asset management are reflected, with the help of which manufacturing enterprises will be able to quickly adapt to the new conditions of the external economic environment. Summarizing the theoretical principles of asset management of production enterprises, the stages by which the management process should take place are schematically displayed. Taking into account the complex conditions of the external environment of the functioning of manufacturing enterprises, the main groups of influencing factors on the process of formation and use of assets are singled out, the consideration of which will make it possible to propose and implement management solutions in a timely manner. It was determined that effective management of assets will be manifested in ensuring a high level of their liquidity, cash turnover and profitability, which altogether are important characteristics of the financial condition, investment attractiveness

and competitiveness of manufacturing enterprises. The results of the research can be practically used in the activities of any manufacturing enterprise in order to identify the key areas of asset management and achieve a balance between their available volumes, needs and sources of financing.

Keywords: *assets of a manufacturing enterprise, liquidity, current assets, non-current assets, solvency,*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний стан розвитку економіки країни, свідчить, що діяльність вітчизняних виробничих підприємств відбувається в досить складних умовах, наявність яких вносить зміни у всі процеси управлінського характеру. Зважаючи на це, існує потреба у розробці нових підходів, завдань чи рішень, які будуть реалізовані на підприємстві з метою досягнення виробничих цілей. У цьому аспекті, необхідно детально підходити до конкретного об'єкта управління всередині підприємства. В цілому, забезпечення успіху у діяльності виробничих підприємств, передбачає виявлення резервів не лише у напрямку зростання прибутку, а й потребує досягнення раціонального використання усіх наявних ресурсів, чільне місце у яких належить активам. Ефективне використання активів дозволить мінімізувати операційні та фінансові ризики, сприяти підвищенню оборотності вкладених ресурсів, а також зменшить потребу у зовнішніх фінансових ресурсах. Забезпечити ефективне використання активів є неможливим без управлінського процесу в даній галузі, що відповідно зумовило актуальність даного наукового дослідження.

Практичний досвід виробничих підприємств підтверджує той факт, що завжди в їх діяльності є або надлишок, або дефіцит активів, що виникає в результаті нестабільності зовнішнього середовища і невідповідності виробленої продукції потребам ринку. Для того, щоб виробничим підприємствам швидко та гнучко реагувати на всіх запити ринку і підтримувати своє майно в належному стані, необхідно здійснювати постійний моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища та приймати і практично впроваджувати управлінські рішення. Відповідно, до цього, на кожному етапі розвитку виробничих підприємств, необхідно розробляти нові або коригувати існуючі завдання і рішення управлінського характеру, націлені на досягнення балансу у забезпеченні майном, його використанням, виробництвом і збутом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми. Питання, що стосуються управління активами не є новими в розвитку економічної науки. Однак, зміни які відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі виробних підприємств, зумовлюють постійний інтерес до даної проблематики. Це пояснюється тим, що існуючі підходи до управління активами одного підприємства, не можуть бути дієвими для інших виробничих підприємств чи взагалі мати успіх в довгостроковій перспективі, зважаючи на низку мінливих та складних умов економічного середовища. Загалом, певні питання визначення сутності, діагностики та управління активами досліджували у своїх працях: О. Гадзевич (Гадзевич, 2015), Н. Ковальчук (Ковальчук, 2012), Н. Ковальчук (Ковальчук та ін, 2019), Н. Петруня (Петруня, 2011), І. Рєпіна (Рєпіна 2012), Р. Чемчикаленко (Чемчикаленко та ін, 2017).

Зважаючи на наявні дослідження в даному напрямку та мінливі зовнішні умови функціонування виробничих підприємств, вивчення даної проблематики потребує подальшого вивчення, а окремі положення та принципи в даному аспекті потребують постійного удосконалення.

Цілі статті. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів управління активами виробничих підприємств, з метою виділення ключових завдань, напрямів та етапів його практичної реалізації.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Забезпечення рентабельності виробничих підприємств, досягнення ними успішного розвитку у сучасному нестабільному та наповненому ризиками економічному середовищі, потребує постійного управління різними видами ресурсів. У цьому аспекті підвищується увага до активів, які виступають економічними ресурсами підприємств. Особлива увага до управління активами приділяється на виробничих підприємствах, досягнення стабільної діяльності яких є неможливим коли є дефіцит певних видів активів чи їх кількісні або якісні параметри не відповідають виробничим потребам. Зокрема, виробничі підприємства не зможуть безперебійно функціонувати чи в повному обсязі виконувати укладені договори, коли будуть відчувати відсутність необхідних економічних ресурсів.

У відповідності до НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», під активами розуміються «ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому» (НП(С)БО №1, 2013).

На нашу думку, активи виробничого підприємства - це сукупність усього майна, що перебуває у фінансовій, матеріальній чи нематеріальній формах на балансі підприємства і використовується ним для отримання прибутку в поточному чи майбутньому періодах.

Загалом, активи підприємства поділяються на необоротні та оборотні активи. Необоротні активи – це матеріальні, нематеріальні та фінансові активи, що належать підприємству, забезпечують його функціонування і термін корисної експлуатації яких є більшим одного року. Згідно до НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи – «це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» (НП(С)БО №1, 2013). Тобто, вагомою відмінністю між оборотними і необоротними активами є термін протягом якого вони використовуються в роботі підприємства. Зокрема, необоротні активи можна називати довгостроковими активами, а оборотні активи – короткостроковими (поточними) активами.

Досліджуючи активи в розрізі оборотних та необоротних активів, можна окремо виділити негативні та позитивні їх характеристики.

Відповідно, основними позитивними характеристиками необоротних активів є:

- забезпечують безперебійний виробничий процес та стимулюють отримання прибутку;

- володіють резервами збільшення обсягів виробництва продукції в період підвищеного попиту на неї;

- переважно не схильні до впливу інфляції.

Позитивними характеристиками оборотних активів є:

- 1) здатність перетворювати з однієї форми в іншу, що відповідно прискорює оборотність коштів, вкладених в підприємство;

- 2) забезпечують ліквідність підприємства та генерують його платоспроможність;

- 3) є можливість швидко реалізувати в умовах зміни виробничої програми або перепрофілювання виробництва.

Однак, незважаючи на позитивні характеристики оборотних і необоротних активів, вони наділені і негативними. Зокрема, щодо необоротних активів, то вони є низько ліквідними, мають довгий термін оборотності, морально та фізично зношуються протягом періоду їх використання. Негативними рисами оборотних активів є те, що: окремі їх складові (грошові кошти та дебіторська заборгованість) піддаються впливу інфляції; в умовах наявності їх надлишку зростаються витрати на їх зберігання; окремі їх складові мають здатність псуватись (запаси); відчуття дефіциту в оборотних активах призводить до збоїв у виробництві (Гадзевич, 2015).

Зважаючи на певні особливості, якими наділені активи, процес управління ними необхідно здійснювати диференційовано, зважаючи на їх види, структуру та обсяги. На нашу думку, управління активами виробничих підприємств – це комплекс різних дій, націлений на формування необхідного обсягу активів, раціонального їх використання, аналізу та пошуку резервів підвищення ефективності їх використання з метою досягнення збалансованої діяльності, досягнення високого рівня прибутковості та успішного розвитку в поточному та майбутньому періодах.

Основними завданнями управління активами виробничих підприємств є:

- формування необхідного обсягу і складу активів для забезпечення їх економічного розвитку;
- забезпечення максимальної рентабельності активів з урахуванням можливого ступеня фінансового ризику;
- забезпечення мінімального фінансового ризику використання активів з урахуванням певного рівня їх дохідності;
- забезпечення постійної платоспроможності підприємства за рахунок підтримання їх ліквідності та оптимізації обороту;
- забезпечення ефективності використання активів з метою забезпечення запланованого обсягу доходів та прибутку;
- досягнення відповідності між наявним обсягом активів та потребою у них;
- визначення раціональних шляхів фінансового забезпечення придбання активів.

Одним із вагомих завдань управління активами виробничих підприємств є вибір раціональних джерел фінансування активів. Це пояснюється тим, що настільки правильно буде відбуватись розподіл залучених фінансових ресурсів між напрямками їх спрямування, тим більшою є впевненість підприємства своєчасно погашати усі зобов'язання, досягати високого рівня ліквідності, зменшувати витрати на обслуговування боргів та отримувати запланований прибуток. Як продовження попереднього, можна свідчити, що довгострокові активи повинні фінансуватись за рахунок коштів, залучених на підприємство на довгий термін, а оборотні активи – за рахунок фінансових ресурсів, які залучаються на термін, що не перевищує один рік. Для того, щоб підприємство працювало стабільно, підтримуючи достатній рівень ліквідності своїх активів, необхідно, щоб в обороті були власні кошти. Тобто, щоб оборотні активи частково фінансувались за рахунок власних коштів.

Управління активами виробничих підприємств, як складова фінансового менеджменту, повинно відбуватись із дотриманням певних принципів:

- комплексність – розроблені управлінські задачі повинні бути узгоджені з усіма ланками роботи підприємства;
- системність – формування завдань, рішень та механізму управління, повинно розглядатись як цілісний механізм і узгоджуватись не лише із внутрішнім, а й зовнішнім середовищем;
- об'єктивність і точність – процес управління має базуватись на достовірній інформації, а усі рішення повинні бути об'єктивно обґрунтовані;
- дієвість – тобто усі прийняті управлінські рішення повинні нести позитивний вплив на результати діяльності усього підприємства;
- науковість – розроблені та запропоновані заходи управлінського характеру повинні базуватись на новітніх та прогресивних методиках економічних досліджень;
- контрольованість – управлінський процес необхідно контролювати з метою своєчасного виникнення причин неефективності запропонованих управлінських рішень та подання рекомендацій щодо їх усунення.

Зважаючи на складність самого управлінського процесу, систематизовано етапи управління активами, що відображено на рисунку 1.

Рис. 1. Етапи управління активами виробничих підприємств

Загалом, управління активами виробничих підприємств повинно бути націлене на забезпечення ефективності їх використання. Усі ризики та фактори впливу на активи виробничих підприємств, які враховуються під час управління можна систематизувати наступним чином:

1. Виробничі витрати – збільшення виробничих витрат призведе до зменшення валового прибутку, а це відповідно відобразиться на рівні рентабельності операційної діяльності та зумовить уповільнення оборотних активів.

2. Збутова діяльність – від того настільки ефективною є збутова діяльність залежить обсяг реалізації продукції, розмір витрат на збуту та дебіторської заборгованості, що в сукупності вплине на рівень оборотності оборотних активів та ефективність використання основних засобів.

3. Цінова політика – нестабільність цін на готову продукцію та виробничі запаси впливає на рівень рентабельності основної діяльності, а також на величину чистого прибутку, який є головним індикатором ефективності використання активів.

4. Кредитна політика підприємства – чим більш ефективною є кредитна політика, тим швидше погашається дебіторська заборгованість, що відповідно зменшує потребу у кредитах

для фінансування та знижує фінансовий ризик, пов'язаний із структурою капіталу і підвищує рентабельність активів.

5. Фінансова діяльність – ефективна фінансова діяльність забезпечує оптимальну структуру капіталу, а це відповідно впливає на рівень ліквідності активів та здатність підприємства вчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання.

Загалом, якщо виробничі підприємства будуть правильно та із дотриманням усіх вимог здійснювати управління активами, буде досягнуто низки позитивних аспектів в їх діяльності: зменшиться частка зношеного обладнання і своєчасно будуть введені в експлуатацію новітні технології; тимчасово вільні кошти будуть спрямовуватись у високорентабельні інвестиційні проекти; прискориться процес завершення будівництва та створення основних засобів, які перебувають у незавершеному будівництві; активізуються інноваційні процеси; прискориться оборотність вкладених в підприємство коштів.

Висновки. Підсумовуючи вище подане, приходимо до висновку, що управління активами на виробничих підприємствах є невід'ємною складовою їх діяльності. Завдяки ефективному управлінню активами, виробничі підприємства можуть досягнути переваг у всіх ланках роботи, а головне працювати прибутково. Систематизуючи вище зазначене, визначаємо, що головними напрямками управління активами виробничих підприємств є:

- збільшення доходів від реалізації продукції;
- підвищення рентабельності основної операційної діяльності;
- прискорення оборотності дебіторської заборгованості;
- оптимізація структури активів.

Здійснюючи управління активами, згідно до даних напрямів, виробничі підприємства зможуть підвищувати оборотність оборотних активів, ліквідність, знижувати тривалість операційного циклу підприємства, збільшувати обсяг власних коштів в джерелах фінансування активів та ефективно усувати різного роду фінансові ризики.

Авторські внески

Концептуалізація: Олександренко Ірина

Зберігання даних: Олександренко Ірина

Формальний аналіз: Олександренко Ірина

Придбання фінансування: Олександренко Ірина

Розслідування: Олександренко Ірина

Методика: Олександренко Ірина

Ресурси: Олександренко Ірина

Нагляд: Олександренко Ірина

Підтвердження: Олександренко Ірина

Візуалізація: Олександренко Ірина

Написання: Олександренко Ірина

Список бібліографічного опису:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 07.10.2022).
2. Гадзевич, О. (2015). Деякі особливості проведення аналізу активів підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2, 72-77.
3. Ковальчук, Н. О. (2012). Фінансовий механізм управління активами підприємств. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*, 4, 190-197.
4. Ковальчук, Н. О., Федішин, М. П., Жайворонок, А. В. (2019). Теоретичні аспекти аналізу складу, структури активів та джерел їх фінансування. *Інвестиції: практика та досвід*, 23, 64-69.
5. Петруня, Н. В. (2011). Концептуальні підходи до визначення сутності активів підприємств. *Облік і фінанси АПК*, 1, 120-124.

6. Рєпіна, І. М. (2012). Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління: монографія. К.:КНЕУ, 274 с.
7. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. Є., Люткина А. В. (2017). Оцінка ефективності управління активами та пасивам підприємства. *Економіка і суспільство. Серія «Гроші, фінанси і кредит»*, 11, 485-489.

Reference:

1. Nacionaljne polozhennja (standart) bukghaltersjkogho obliku 1 „Zaghaljni vymoghy do finansovoji zvitnosti” [National regulation (standard) of accounting 1 „General requirements for financial reporting”], zatverdzhene nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 07.02.2013 r. № 73 / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (accessed: 07.10.2022 r.) [in Ukrainian].
2. Hadzevych, O. (2015). Dejaki osoblyvosti provedennja analizu aktyviv pidpryjemstva [Some features of the analysis of the company's assets]. *Ekonomichnyj chasopys Shkhidnojevropejskogho nacionaljnogho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic journal of Lesya Ukrainka East European National University*. 2, pp. 72-77 [in Ukrainian].
3. Kovalchuk, N. O. (2012). Finansovij mekhanizm upravlinnja aktyvamy pidpryjemstv [Financial mechanism of enterprise asset management]. *Visnyk Chernivcjkogho torghoveljno-ekonomichnogho instytutu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences*. 4, pp. 190-197 [in Ukrainian].
4. Kovalchuk, N. O., Fedyshyn, M. P. & Zhaivoronok, A. V. (2019). Teoretychni aspekty analizu skladu, struktury aktyviv ta dzherel jikh finansuvannja [Theoretical aspects of the analysis of the composition, structure of assets and sources of their financing]. *Investyciji: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*. 23, pp. 64-69.
5. Petrunia, N. V. (2011). Konceptualjni pidkhody do vyznachennja sutnosti aktyviv pidpryjemstv [Conceptual approaches to determining the essence of enterprise assets]. *Oblik i finansy APK – Accounting and finance of agriculture*. 1, pp. 120-124 [in Ukrainian].
6. Rєpina, I. M. (2012). Aktyvy pidpryjemstva: taksonomija, diaghnostryka ta upravlinnja: monoghracija [Enterprise assets: taxonomy, diagnostics and management: monograph]. K.:KNEU, 274 p.
7. Chemchykalenko R. A., Maiboroda O. Ye. & Liutkina A. V. (2017). Ocinka efektyvnosti upravlinnja aktyvamy ta pasyvam pidpryjemstva [Assessment of the effectiveness of assets and liabilities management of the enterprise]. *Ekonomika i suspiljstvo. Serija „Ghroshi, finansy i kredyt” – Economy and society. Series "Money, Finance and Credit"*. 11, pp. 485-489 [in Ukrainian].

Дата подання публікації 10.10.2022р.